

Waardevolle planten

Wat is een waardevolle plant?

Waardevolle planten voor bijen worden 'drachtplanten' genoemd. Drachtplanten zijn **bloemen, struiken en bomen die voedsel of nectar leveren** voor insecten, in dit geval dus voor wilde bijen. Lang niet alle planten zijn waardevol voor wilde bijen: planten die bijvoorbeeld door wind, zichzelf of water worden bestoven of zich voorplanten door uitlopers leveren vaak geen, weinig of minder kwalitatief stuifmeel of nectar.

Niet alle nectar planten zijn bovendien een waardevol voor de bij in vorm van nectar of stuifmeel: veel uitheemse soorten of populaire tuincentraplant / sierbloemenhandel (o.a. hortensia's, begonia's, petunia's) zijn niet geschikt voor de wilde bij. De gedachtegang 'zo veel mogelijk kleur in je tuin helpt de bij' gaat helaas niet op.

Het lijkt lastig om de juiste planten te vinden, maar met onderstaande informatie maken we het simpel. Er zijn genoeg **tools beschikbaar** om jou te helpen. Over het algemeen zijn composieten, vlinderbloemen, wilgen, schermbloemen, kruisbloemen, klaver, klokjes, lipbloemen, tuinkruiden en ruwbladigen zeer waardevol voor veel soorten bijen.

Waarom moet ik rekening houden met de bloeihoog?

Met de term 'bloeihoog' verstaan we **de periode van beschikbaar nectar en stuifmeel** door bloeiende bomen, struiken of planten in een bepaald gebied. De bij heeft tijdens zijn korte leventje genoeg voedsel nodig. Niet alle bijen vliegen op hetzelfde moment: je hebt voorjaars, zomer- en najaarsbijen. Om al deze populaties van genoeg voedsel te voorzien is een volledige bloeihoog essentieel: namelijk van **maart tot en met oktober**.

De ervaring leert dat er meestal genoeg voedsel beschikbaar is tijdens de zomer periode, als alle populaire bloemen gaan bloeien, maar in het vroege voorjaar (maart) en najaar (september en oktober) niet. Deze periodes van voedselschaarste noemen we '**hunger gaps**'. Bijen zijn zeer gevoelig voor voedselschaarste. Ook al is dit maar een week, de bij gaat hieraan dood. Zo is bekend dat sommige bijen maar 40 minuten hebben om hun buik weer te vullen met nectar, anders gaan ze dood. Om deze reden hebben veel voorjaars- en najaarsbijen het moeilijk. Bovendien vliegt de gemiddelde wilde bij maar maximaal 100 meter rondom zijn nest. Dit betekent dat in zijn gebied voldoende voedsel en stuifmeel beschikbaar moet zijn. Om de hunger gaps op te vullen zijn bijvoorbeeld klimop, rode klaver, laatbloeiende soorten zoals distels, knoopkruid en paardenbloemen waardevolle planten.

Hoe kan ik erachter komen wat een waardevolle plant is?

Het is vrij eenvoudig om erachter te komen welke planten waardevol zijn voor wilde bijen. Je moet je echter wel bewust zijn van de volgende zaken:

- **Gebruik betrouwbare websites** zoals drachtplanten.nl, bijenhelpdesk.nl, wildebijen.nl en bestuivers.nl. Niet alle websites zijn even betrouwbaar of maken geen onderscheid tussen honingbijen en wilde bijen. Honingbijen zijn generalisten en hebben dit minder voorkeuren. Het werkt het eenvoudigste om in Google de soort plant + 'drachtplant' in te tikken en op search te klikken (dus bijvoorbeeld 'kattenstaart drachtplant'). In de meeste gevallen krijg je direct als eerste hit de website van drachtplanten.nl. Als je hierop klikt zie je vervolgens een kopje met 'wilde bijen' waar de soorten bijen worden genoemd die deze plant bezoeken. Krijg je geen betrouwbare hits, dan kun je er vanuit gaan dat de desbetreffende plant geen waardevolle plant is.
- Kies een plant die zowel **nectar als stuifmeel produceert**. Indien een plant alleen nectar produceert kun je deze gewoon laten staan, maar een plant die beide levert heeft de voorkeur om in te planten.
- Het is van belang dat de plant **van nature in het gebied voorkomt** of kan voorkomen. Inheemse bijen en planten zijn op elkaar afgestemd.
- Planten met een **lange bloeiperiode** genieten de voorkeur.
- Verdiep je in wat **de wilde bij in jouw omgeving nodig heeft**. Denk dan vooral aan de specialistische en dus vaak kwetsbare bijen. Vooraf samengestelde bijenmixen helpen vaak helaas alleen de algemene soorten, en niet de specifiekere. Via de website bloeibogen.nl kun je aan de hand van een aantal stappen makkelijk te weten komen welke bijen bij jou in de buurt voorkomen, welke kwetsbaar zijn, en wat zij nodig hebben.

Zaaien of aanplanten?

Je kunt op drie manieren zorgen voor waardevolle planten: door juist te maaien (zie Maailbeleid), aan te planten of te zaaien. Aanplanten (voorgekweekte planten uitzetten) geeft sneller resultaat en een hogere slagingskans. Zeker tussen een bestaande, gezonde vegetatie kan de aangeplante soort zich beter ontwikkelen, omdat je deze zelf strategisch kunt plaatsen op een plek waar de plant geen concurrentie van de planten om zich heen zal ervaren. Met inzaaien gaat dit lastiger: snel kiemende planten zijn meestal dominant en kunnen langzaam kiemende planten overheersen. Als het echter om grote oppervlaktes gaat, is zaaien financieel een aantrekkelijkere oplossing.

Wél doen:

- **Terughoudend zijn met zaaien.** Meteen naar een zaadmengsel grijpen kan soms meer goed dan kwaad doen. Zoals in de bijlage Maaibeleid wordt uitgelegd is een juist maaibeleid waardevoller en beter voor de biodiversiteit dan het inzaaien. Het is geen goed idee om lukraak bloemenmengsels te zaaien - zeker niet in natuurgebieden. Het kan leiden tot floravervalsing (inbrengen van soorten die historisch niet in een bepaalde streek thuishoren of soorten die genetisch gemodificeerd zijn en zich voortplanten met de inheemse soorten) en kan de aanwezige inheemse vegetatie verzwakken. Zaai dus alleen als je zeker weet dat de huidige vegetatie alleen kan worden teruggebracht naar de oorspronkelijke situatie door te zaaien. Het is dan belangrijk om het mengsel zorgvuldig te kiezen of je te laten adviseren.
- Maak je in te zaaien gebied '**zaai klaar**': zorg voor omgewoelde grond, zonder al te veel andere aanwezige vegetaties, en haal steeds opkomend, niet-gewenst onkruid weg. Vanaf augustus kun je hier al mee beginnen. Veel bijmengsels kunnen slecht concurrentie verdragen, vooral van krachtige kruiden, grassen of planten zoals brandnetel, fluitenkruid of braam.
- **Zaai in het najaar**, aan het einde van de zomer. In praktijk kan er jaarrond gezaaid worden, maar je kunt beter niet zaaien tijdens droge of juist extreem natte periodes en tijdens de vorstperiode. Zaaien dient oppervlakkig te gebeuren. Licht naharken kan. De toplaag moet iets losgemaakt worden. Meer is niet nodig. Zaaimachines zijn ongeschikt. Zaaien met de hand gaat het allerbeste. Het zaaien gaat nog makkelijker door 'vulmiddel' zoals licht vochtig zand te gebruiken: meng het mengsel hiermee aan een strooi uit. Op de verpakking van de mengsels staat de zaaidichtheid per gram aangegeven. Over het algemeen geldt: op droge grond met een moeizaam kiemklimaat een zaai dichtheid van 2 gr/m² en op vochthoudende en meer voedselrijke grond volstaat 1 tot 1,5 gr/m² voor een bloemrijk resultaat.
- **Wees geduldig.** Niet alle zaden ontkiemen in één keer en de bijen zijn niet gelijk aanwezig van de één op andere dag. Uit onderzoek blijkt dat bij de grote klapproos maar 1/5 van de zaden tegelijk ontkiemt. De andere 4/5 is niet dood of verrot, maar wacht rustig zijn beurt af. Bovendien zijn wilde bijen gewoontedieren. Ze zullen niet gauw 'verhuizen'. Je moet soms geduld hebben voordat ze op je bloemen afkomen. Bovendien moet je er rekening mee houden dat twee- of meerjarige planten zich het eerste jaar vormen als rozetten, en dus nog geen bloei geven. Haal ze dan dus niet weg! Tweejarige en meerjarige planten zijn onmisbaar in een bij-vriendelijke omgeving.
- Kies met aanplanten voor **een ruim aanbod** van een bepaalde plant. Eén enkel plantje heeft weinig zin. Zorg dat er genoeg aanbod is voor een gezonde bijen populatie. Meestal worden setjes van 3-6 dezelfde planten aangehouden, afhankelijk van de plant grootte.
- **Negeer goed bedoelde acties van tuincentra's** en populaire winkels. De term 'bij-vriendelijk' betekent vandaag de dag helaas niks meer. Het komt regelmatig voor dat grote ketens mengsels of planten aanbieden onder het mom van 'red de bij' terwijl de mix ongeschikt is: de planten zijn niet waardevol of alleen geschikt voor de honing bij, zijn genetisch gemodificeerd (veroorzaakt floravervalsing: met dit stuifmeel worden vervolgens wilde planten bestoven, waardoor we inheemse, streek eigen soorten met hun oeroude genen kwijtraken, zoals het geval is met de korenbloem) of bespoten. De Keuringsdienst van Waarde maakte hier een interessante uitzending over, [klik hier](#). Zelfs het etiket 'Save the bees' of 'bij-vriendelijk' worden gebruikt op planten die juist bijen doden of tegenwerken.
- **Gebruik alleen onbespoten zaad en in Nederland, ecologisch geteeld.** Betrouwbare leveranciers zijn biodivers.nl, www.debolderik.nl en cruydhoeck.nl. Plant alleen zaden, bloembollen en planten waarbij géén bestrijdingsmiddelen zijn gebruikt. Bijen kunnen zelfs doodgaan door het gif, ook als je het koopt als zaadje. De juiste planten zoeken kan soms een hele onderneming zijn, aangezien bij de meeste tuincentra alle planten afvallen. Koop biologisch geteelde planten en zaden, dan zit je goed.
- **Plant ook bomen en struiken.** Niet alleen bloemen zijn waardevol, maar ook bomen en struiken zijn goede (en vaak duurzame) keuzes. Uit jarenlang gedegen onderzoek blijkt dat slechts 3-5% van de bomen en struiken nog oorspronkelijk is. Inheemse bomen en struiken bieden een perfecte aansluiting voor insecten zoals wilde bijen.

Niet doen:

- **Inzaaien op plekken waar de huidige vegetatiegemeenschap waardevol is.** Let altijd goed op waar je wil inzaaien. Wanneer een bepaald perceel niet uitbundig bloeit, betekent dit niet meteen dat er geen waardevolle planten staan. Laat het idee van een 'kleurige carnaval bloemenweide' los. Niet alle planten zijn even uitbundig of zichtbaar. Monitor daarom eerst goed wat er zoal groeit van maart tot oktober. Maak daarna pas de keuze of het geschikt is om in te zaaien.
- **Wissel niet af met planten.** Het kan meerdere jaren duren voordat een gezonde bijenpopulatie zich heeft opgebouwd rondom het beschikbare voedsel. Het duurt even voordat ze de planten hebben gevonden en zich in de buurt kunnen nestelen. Zeker bij kwetsbare soorten is dit het geval. Controleer wel altijd of de bij die jij op het oog hebt, überhaupt voorkomt en kans heeft in het gebied waar je bezig bent. Kijk ook of zijn andere behoeftes, zoals nestkeuze of nestmateriaal, aanwezig is.
- **Drukbezochte planten door bijen vervangen** voor een andere plant die jijzelf geschikter of beter acht. Bijen keren vaak terug naar de plekken waar ze eerder voedsel vonden, om zo efficiënt mogelijk om te gaan met hun korte leven en energie. Door ineens een populaire plant weg te halen, vliegt de bij er voor

- niks heen. Bovendien betekent een bezochte plant altijd succes: in dit geval is bij koning, dus lekker laten staan!
- **Niet-biologische oudere plant weghalen.** Dit is niet nodig: het gif van een plant is er circa na 3-5 jaar uit. Heb je dus ooit een niet biologische plant gekocht, maar staat hij er al langer? Dan kun je deze gewoon laten staan. Je kunt er van uit gaan dat deze plant gif vrij is.
 - **Eenmalig éénjarige planten inzaaien en niet herhalen.** Het idee dat je de bijenpopulatie even een 'boost' kunt geven door een keertje een mengsel in te zaaien en hetzelfde jaar nog weg te halen of niet te beheren, klopt niet. Het eenmalig inzaaien van éénjarige planten heeft alleen nut voor honingbijen en hommels, maar voor solitaire bijen helemaal niet. Zij kunnen alleen voortbestaan als ze elk jaar over hetzelfde bloemaanbod beschikken, op dezelfde plek. Je moet dus elk jaar opnieuw je eenjarige mix inzaaien. Voorbeelden van nuttige eenjarige soorten zijn komkommerkruid, bladrammenas, echte kamille, gele ganzenbloem, gele mosterd, goudsbloem, groot spiegelklokje, herik, klein streepzaad, koolzaad, korenbloem, phacelia, pronkerwt, vogelooigjes en zwarte mosterd. Als je juist beheert (zie bijlage 'Maabeleid' zaaien eenjarige zichzelf uit).
 - **Alleen maar standaard, vooraf samengestelde, populaire mixen inzaaien.** De vooraf samengestelde bijenmengels zijn helaas meestal alleen bevorderlijk voor de algemenere soorten. Juist de specifieke soorten hebben het moeilijk. Via de website bloeibogen.nl kun je aan de hand van een aantal stappen makkelijk te weten komen welke bijen bij jou in de buurt voorkomen, welke kwetsbaar zijn, en wat zij nodig hebben. Met deze tool kun je handig geschikte bloemen uitkiezen om deze kwetsbare soorten te helpen.
 - **Lukraak planten die niet waardevol zijn voor wilde bijen weghalen.** De bij is niet het enige insect dat het moeilijk heeft: de gehele insecten populatie is met 70% afgenomen de afgelopen jaren. De brandnetel is bijvoorbeeld niet interessant voor de bij, maar wel voor bepaalde vlinders. Bekijk per plant wat zijn waarde is voor de biodiversiteit. Als de plant van nature in het gebied voorkomt, kun je er vanuit gaan dat deze zijn eigen belangrijke rol en waarde in het ecosysteem heeft aldaar.

Enkele voorbeelden:

Voorbeeld 1: een grasland bloemrijk maken

Een grasland kun je bloemrijker maken door aan de akkerranden een mengsel in te zaaien van onder andere rode klaver, veldlathyrus, kruisdistel, gewone smeerwortel, glanshaver, gele morgenster, beemdkruid, pastinaak, gewone margriet, knoopkruid en scherpe boterbloem. Dit zijn planten die van nature daar al voorkomen. Denk ook aan het aanplanten van bijvoorbeeld solitaire bomen of struiken, zie [Per Landschapselement: solitaire boom, struik of rij](#). Je kunt ook kiezen voor een vooraf samengesteld mengsel als akkerbloemenmengsel van een betrouwbare partij zoals biodivers.nl en cruydhoeck.nl.

Voorbeeld 2: ondergroei bij solitaire bomen versterken

Ga na met welk landschapstype je te maken hebt en zoek uit welke soorten bijen daar voorkomen. Kijk om je heen en inventariseer hoe het er voor staat met de bloeihoogte (volledig of niet?). Bereken zelf of reken uit aan de hand van bloeibogen.nl welke soorten daar voorkomen en welke kwetsbaar zijn. Plant typerende, nuttige soorten of kies voor een veelomvattend, vooraf samengesteld mengsel van een betrouwbare partij zoals biodivers.nl en cruydhoeck.nl.

Voorbeeld 3: de kwetsbare soort zoals de Rode maskerbij helpen in jouw gebied

Zoek op via wildebijen.nl welke drachtplanten de kwetsbare bij nodig heeft. Ga na of de omgeving die jij voor ogen hebt, past bij de behoeften van deze bij. Zo niet, kijk dan waar je deze bij wel kunt helpen, of maak de keuze om een andere bij te helpen. Plant de drachtplanten van deze bij aan en zorg ook voor voldoende nestgelegenheden.

Weet je het echt even niet meer?

Kies dan voor vooraf samengestelde mengsels van betrouwbare partijen zoals biodivers.nl en cruydhoeck.nl. Zij hebben de volgende mengsels beschikbaar: akkerbloemenmengsels, ruderaal mengsels, bloemrijk graslandmengsel en mengsels voor onderbegroeiing. Op de websites worden de mengsels en hun toepassingen beschreven.

Je kunt ook altijd contact opnemen met Landschap Erfgoed Utrecht of bedrijven zoals Biodivers of Cruydt-hoeck.